

Nikola Batušić

UZORNA DRAMSKA ČITANKA

Boris Senker

HRESTOMATIJA NOVIJE HRVATSKE DRAME
I. dio - 1895 - 1940, Disput, Zagreb 2000,
550 str.

Senkerova nova hrestomatija, dakle čitanka izabranih odlomaka iz korpusa hrvatske drame od Vojnovićeva *Ekvinocija* do Cesarčeva *Sina domovine* ima i zanimljivu predpovijest.

Ona je - kao što bi rekli njemački filolozi iz minuloga stoljeća - drugo, popunjeno, prošireno i poboljšano izdanje autorove negdašnje, danas već i gotovo posve nedostupne knjige *Hrvatska drama 20. stoljeća, I. dio* u izdanju splitskoga *Logosa* iz godine 1989. Potonja je pak knjiga u biblioteci *Folio* bila četvrta u nizu zamišljenoga petoknjžja koje je inaugurirao Slobodan Prosperov Novak, a koja je pentalogija trebala obuhvatiti izabrane primjere te analize i komentare iz cjelokupne povijesti hrvatske drame - od zagrebačkoga *tractus stellae* iz XI. st. do naših dana. Tadanja je zamisao dovedena gotovo do završetka. Novak i Lisac objavili su 1984. u dvije knjige hrestomatiju nacionalne drame od začetaka do preporoda, slijedila je 1986. knjiga s izborom drame 19. stoljeća, a potom je četvrti dio predviđenoga niza ostvario Boris Senker. Završni dio predviđene serije koji se trebao nastaviti na Senkerove analize, dakle u vremenskom slijedu od mladoga Matkovića i Marinkovića (kasne tridesete 20. st.) do naših dana, premda je višečlano i kompetentno uredništvo još tada odabralo autora završnog sveska, nikada nije dovršen.

Bilo je potrebno iznijeti ove povijesno-bibliografske podatke kako bismo, dobro obaviješteni, prišli analizi Senkerove knjige koja je, kako se po svemu čini, uvod u završno suzvučje ovoga, nekada zajedničkoga pothvata hrvatske teatrologije. Jer Boris Senker, kako se iz njegova proslava ovoj knjizi može naslutiti, priprema i drugi, završni svezak u seriji koja će se pokazati bitnom i nezamjenjivom bibliotekom u proučavanju povijesti nacionalne drame i kazališta.

Jedanaest godina nakon prve autorove verzije pred nama je posve nov svezak. Razlike između oba izdanja evidentne su i znakovite. Tako *editio princeps* dijeli hrvatsku dramu 20. st. - u tri velika odjeljka. To su mo-



derna, *ekspresionizam* i *analitički realizam*, s time da se poslije *moderna*, a znamo kako je to ipak pretežito temporalno, više no određenje obilježeno jednoznačnim stilskim značajkama, račva u tri grane. To su: *moderna I - verzizam*, *moderna II - artizam* i *moderna III - prema ekspresionizmu*, a potom slijede *ekspresionizam* i *analitički realizam*. Nanizao je Senker u tom svom tadanjem izboru dvadeset sedam djela iz pera dvadeset jednoga autora. Možda će nekoga začuditi (bude li negdje pronašao ovu rijetku knjigu - nema je, naime, niti u središnjoj nacionalnoj knjižnici), što se u tadanjoj autorovoj hrestomatiji ne nalazi prvi dio Vojnovićeve *Trilogije*, što je Kamov zastupljen skromno (*Orgijama monaha*), a nema ni Krležinih *Gospode Glembajevih*. No, dobro je i staro pravilo o antologijama i hrestomatijama govoriti na temelju zatečena fundusa, a ne o lakunama. A taj fundus u Senkerovoj interpretaciji dolično predstavlja hrvatsku dramu spomenutoga razdoblja, a s njom, dakako, i važan segment našega kazališnog života.

U novoj verziji hrestomatije (dvadeset pet autora s četrdeset dva djela) Senker pokazuje kako se njegovo teatrolojsko promišljanje kreće usporedo s razvitkom naše književnopovijesne znanosti, ali i kazališne prakse. Tako Senker razdoblje od 1895. do 1940. naziva vremenom *stilskoga pluralizma*, pozivajući se na književne povjesničare u rasponu od Milana Marjanovića do Flakera, Frangeša, Šicela i Stamaća, dakle na sudove o razmedima između smjerova i epoha, u trajanju od gotovo čitava stoljeća.

Potaknut upravo književnopovijesnim raspravama i revalorizacijama koje su one uzročile i na korpusu novije hrvatske drame, ali potaknut i najnovijom našom scenskom praksom, Boris Senker mijenja unutarnju sliku svoje hrestomatije u odnosu na prvo izdanje. Nije samo riječ o emendaciji korpusa, nego također o znakovitu preimenovanju dvaju njegovih odjeljka. Nekadašnji *ekspresionizam* postao je značenjski sveobuhvatniji uvođenjem naziva *ekspresionizam* i *groteska*, pri čemu je jasno kako je autor u tom središnjem dijelu knjige svjesno podvukao kontaminaciju stilske formacije i gotovo nadžanrovske odrednice, dok je prijašnji *analitički*, nazvan sada *novim realizmom*.

Moderna i ovdje počinje *verzizmom*. Vojnoviću, Tuciću, Ogrizoviću, Milčinoviću te Peciji, od novih su pisaca pridružili Vojnović s *Allons enfants* i dvije dramske autorice: Adela Milčinović s do sada zapostavljenom dramom ruralne tematike *Bez sreće* i Marija Jurić-Zagorka lakrdijom *Jalnuševčani*, djelom koje je u posljednje vrijeme oživjela ne samo naša kritika, nego i scenska praksa.

U *artizmu* ćemo pronaći jedno novo ime. I to s pravom. Riječ je o Galovićevoj *Tamari* (dobro je što je uvrštena prozna verzija), jednočinki punoj wildeovske modernističke erotike. Tako se *Tamara* pridružila Begovićevoj *Venus victrix*, Ogrizovićevoj *Hasanaginici*, Tresić-Pavičićevu *Životu kralja Hiruda* i Krležinoj *Maskerati* koja je, zanimljive li supstitucije, zamijenila autorov dramski prvijenac - *Legendu* iz prethodne knjige.

Znatno je prošireno poglavlje moderne pod naslovom "Prema ekspresionizmu". Nekoć su u njemu bila zastupljena trojica autora s tri djela, sada su četvorica s pet drama. Kamov je, naime, oprimjeren i *Čovječanstvom*, a njemu, Kosoru (dakako predstavljenom *Požarom strasti*) i Galoviću (*Pred smrt*) priključio se Ogrizović *Objavljenjem*, čime je ovaj autor ušao u postupnu fazu rehabilitacije unutar kritičkoga prosuđivanja naše modernističke drame.

Nekadašnji *ekspresionizam* - sada *ekspresionizam* i *groteska*, najzanimljiviji je dio Senkerove hrestomatije. Pruža on obilje autorskih zahvata u dosadašnje periodizacijske i žanrovske podjele hrvatske drame tzv. međuratnoga razdoblja. Ranije "nosivo stupovlje" ovoga segmenta knjige, koje su predstavljali Krleža *Kraljevom*, Donadini *Gogoljevom smrti*, Strozzi dramom *Ecce homo*, pak Mesarić, Muradbegović te na kraju Begović *Pustolovom* i Kulundžić *Škorpionom*, autor obilato i obrađeno upotpunjuje ne samo standardnim naslovima

nego i zanimljivim inovacijama. Našao se ovdje Krležin *Vučjak* predstavljen odista tipično ekspresionističkim *Bjesomučno-skandaloznim snom Krešimira Horvata*, Strozijev *Zrinjski* te iznenađenje zbirke - *Kristuš na cesti* Tomislava Prpića, suvremena pasionska drama iz 1925. kao dokaznica Senkeru za dobro poentiranu tezu da avangardnu dramu u nas nisu "proizvodili" (njegov termin) samo zastupnici lijeve političke opcije, nego i pisci suprotnih svjetonazora. U društvo prethodnih ekspresionista i pisaca groteske, došao je Kosor s *Maskama na paragrafima* (okriće i literarno i scensko iz ne tako daleke prošlosti; sjetimo se Spaićeve predstave u DKG-u iz 1989), a tu se sretno smjestio i Feldmanov *Zec*, možda ponajbolja autorova drama. Spomenutim proširenjem odjeljka i na grotesku, Feldmanovo djelo moglo se tako u Senkerovu izboru naći na pravome mjestu, a i Marinkovićev *Albatros*, premješten iz nekadašnjega sektora *analitičkoga*, u novoj verziji nazvanoga *novim realizmom*, pronašao je u *groteski* svoj pravi i tek sada uvjerljiv položaj unutar predstavljenoga izbora.

A taj *novi realizam*, bolja i sretnija označnica od prethodne, reprezentira Krleža sa sve tri drame *Glembajevskoga ciklusa*, potom novouvršteni Kulundžićev *Misteriozni Kamić*, Senkerov dugogodišnji i očito trajni *cavallo di battaglia* Milan Begović s čak dvije drame: *Amerikanskom jahtom* i trajnom uspješnicom - *Bez trećega*. (Tih djela u prvoj verziji hrestomatije uopće nije bilo!) Ponovno se u tom kolu javljaju sentimentalne pučke komedije Mesarića i Senecića, mladi Matković i, zaključno, August Cesarec, a pridružuje im se i Feldman dramom *U pozadini*, čime je ovaj autor dobio možda i odveć na važnosti unutar čitava predstavljenoga korpusa.

Senkerov izbor i naglašeno autorska interpretacija njegovih današnjih vrijednosti važan su prilog povijesti hrvatske drame kao i onoga dijela nacionalnoga glumišta koje je tom istom dramom poticano. Sažete analize svakoga predstavljenog primjera uzorno su koncipirani i stilski besprijekorno pisani medaljoni koji, svaki za sebe, uspijevaju intrigantnim esejističkim stilom zaokupiti čitatelja. Svaka je drama popraćena bitnim bibliografskim i teatrografskim podacima kao i najvažnijim, dijakronijski odabranim recepcijskim sudovima o njezinoj književnoj i teatarskoj fortuni. Knjigu oživljenu dobrim izborom slikovnoga materijala (reprodukcije kazališnih cedulja i naslovnica pojedinih edicija dramskih djela te fotografije predstava) zaključuju instruktivan i za takvo izdanje prijeko potreban autorov *tumač imena i pojmova* kao i *rječnik*.